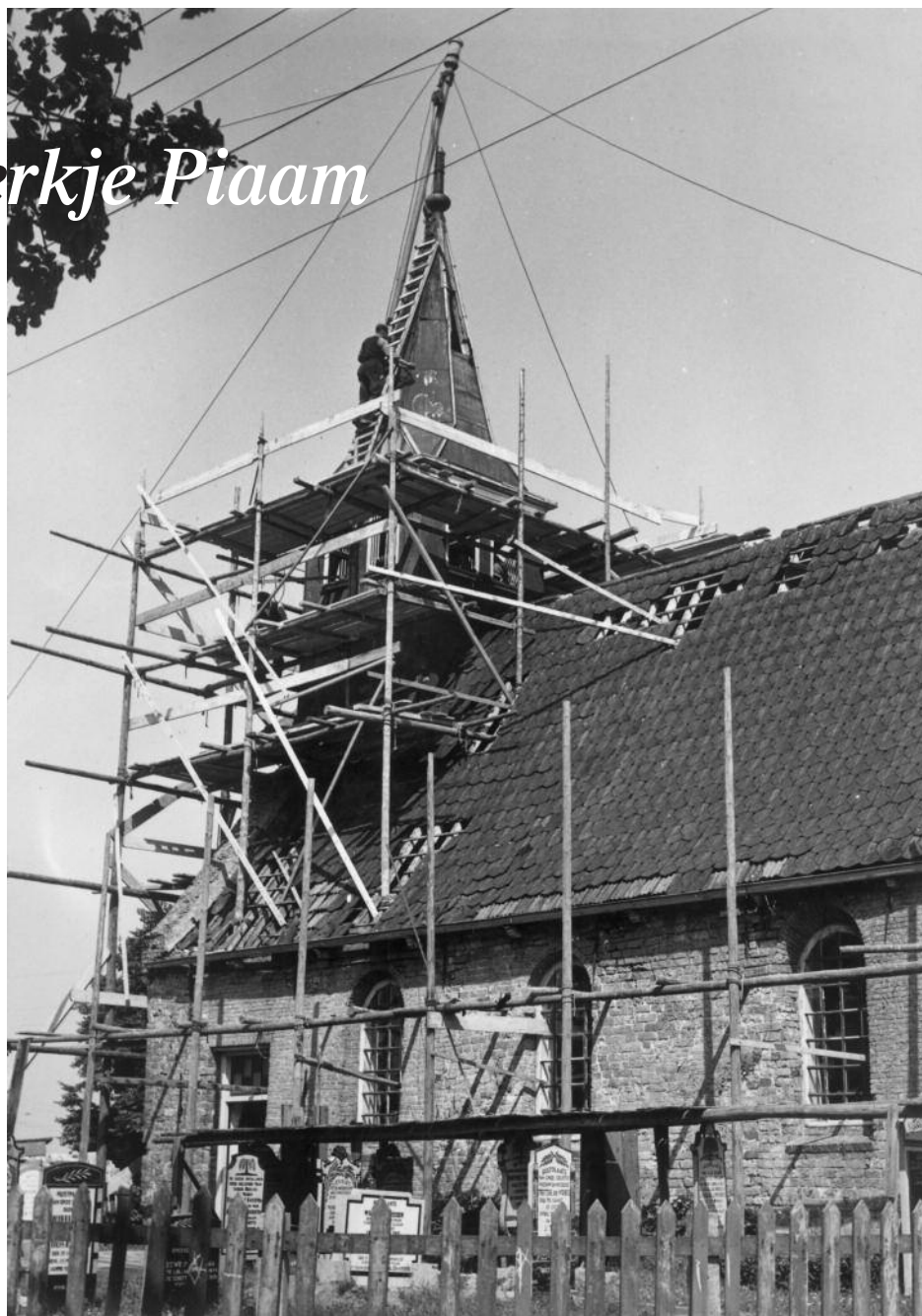

Restauratie kerkje Piaam

In oktober 1954, precies 50 jaar geleden werd na een ingrijpende restauratie het romaanse zaalkerkje van Piaam weer in gebruik genomen. Het had weinig gescheeld of Piaam had het gebouwtje voorgoed moeten missen.

Jarenlang achterstallig onderhoud zorgden voor een bouwkundige toestand waarvan velen zich afvroegen of herstel nog wel mogelijk was. Piaam zelf, en met name de kerkvoogdij, beet zich echter vastberaden in dit project en kreeg na jaren van moeizaam onderhandelen en vele onverwachte tegenslagen de gewenste restauratie voor elkaar.

Geschiedenis

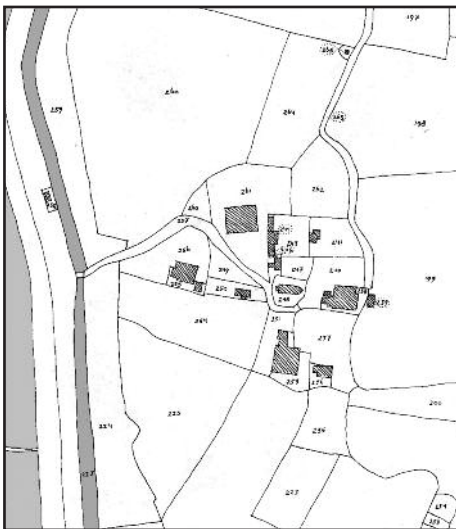
Piaam mag arm zijn aan grote geschiedkundige feiten, de geschiedenis van de restauratie van het uit de 13e eeuw stammende romaanse kerkje is een boeiend hoofdstuk op zich zelf. De tijd dat het gebouwtje als parochiekerk onder de Dekenschap van Bolsward 90 goudgulden aan inkomsten genoot is voorgoed in het vergeetboek geraakt. Rijk, althans met aardse goederen, was de parochie ook toen al niet gezegend, want van de 90 gouden munten trok de Vicaris er jaarlijks 55, 'terwijl den Proost 6 schilden wierden betaalt'. Piaam, bij ouds Pyangum, in 1543 Pyam, ook wel Peangum of Peaam geheten, telde onder zijn inwoners weinig edelen. Men leefde in de luwte van de zeedijk van het bouwland, terwijl de verscheidene vogelkooien in

het laagland duizenden watervogels vingen, die naar Holland werden verzonden. De strijd tegen het water bleef de Piamer bevolking niet onbekend. Voor de aanleg van de afsluitdijk had de zee vrij spel en in de loop der eeuwen is er menig dijkdoorbraak geweest. Volgens overlevering schuldten mens en dier als de nood het hoogst was, in of rond de kerk. De zee was vaak verbolgen en was ze rustig, dan knaagde de gevreesde paalworm aan de zeevering.

Is het een wonder, dat er in het Piamer kerkje vaak bidstonden werden gehouden tegen deze gevaarlijke vijand? Toch bleef men niet lijdelijk toekijken. De dijken werden verhoogd en versterkt, terwijl de poelen en plassen achter de dijk werden ingedamd. Op 12 september 1711

Piaam vanaf de zeedijk gezien omstreeks 1935. Drie van de vier dorpsboerderijen zijn zichtbaar, de vierde (huidige Nynke Pleats) bevindt zich achter de N.H. kerk. Links de boerderij "Teeltlust", dan het in 1899 gebouwde gereformeerde kerkje, de N.H. kerk en de boerderij die gebruikt werd als timmerwerkplaats door aannemer J. Draisma.

Minuutplan 1830 Piaam
Piaam is een karakteristiek voorbeeld van een terpdorp met de laat 13e eeuwse kerk in het midden en daar om heen 4 grote boerderijen. Het ligt op een zavelige kwelderwal langs de kust. Voorheen telde het dorp negen stemhebbende plaatsen. Een gevolg hiervan is dat ook de niet-agrarische bebouwing steeds gering in aantal was en dat ook is gebleven. Sinds 1830 is er ten zuiden één boerderij bijgebouwd.

ontving bijvoorbeeld de weduwe Le Pla (Franse namen in deze streek herinneren aan de tijd van de Hugenoten) verlengd octrooi en 25 jaar vrijheid van lasten voor twee droogge maakte meertjes tussen Gaast en Piaam. Toch bleef het dorpje klein, al groeide het in de negentiende eeuw van 67 tot 155 inwoners (de uitbuurt Kooihuizen inbegrepen). In 1840 stonden in het dorp zelf 14 huizen, tezamen met de woningen buiten het dorpsgebied en die van Kooihuizen waren dat 26, en hierin woonden, groot en klein, 155 mensen. In 1950 en 1960 waren dat respectievelijk: 127 en 98.

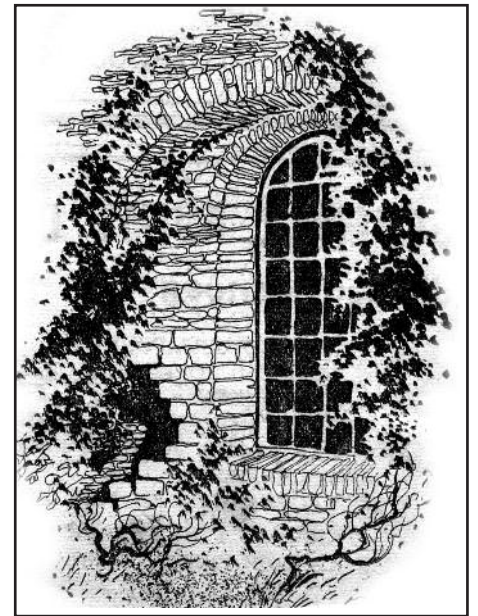
De pastorielanden van Piaam waren rond 1840 al lang verkocht en kerkelijk leidde het dorpje geen zelfstandig bestaan meer. Het was gecombineerd met Idsegahuizum (later, althans wat de Ned. Hervormde gemeente betreft, werd dit een combinatie met Makkum - Cornwerd). Kerkelijk was Piaam al geen eenheid meer want in 1889 werd het Gereformeerde kerkje gebouwd. Met als inscriptie: De eerste steen gelegd in 1899 door G. Haarsma, ouderling. Als getuige, dat Jezus is de Koning der Kerk. En heeft alle dingen Zijner voeten onderworpen en heeft de gemeente gegeven tot een hoofd boven alle dingen...". Omstreeks 1950 werd dit, overigens niet al te fraaie, gebouwtje vergroot. Kerkdiensten worden er allang niet meer gehouden en de laatste tientallen jaren is het in gebruik als museum "It Fûgelhûs", onderdeel van de Aldfaers Erf-route. Een eigen gereformeerde dominee had Piaam/Idsegahuizum niet, deze woonde in Gaast en bediende ook Ferwoude. Het Hervormde kerkje droeg geen enkele inscriptie. Het was een gedachte in steen. Het lag te midden

van de dodenakker, waarover rond 1900 een bezoeker van Piaam het volgende rijmpje aan niemand minder dan Pieter Jelles ontleende:

*Hôf, hôf, dou hege hôf,
Hwat leist der drôggjend hinne,
Hwa wit hwat ûnk en wé
Un dy bisletten binne.*

Dit, voorzover ons bekend, enigste gedichtje over Piaam, werd geschreven toen de oudste zerk te lezen gaf: Jacobus Ybema, bysitter van 't Gerechte over Wonseradeel, oud 86 jaar. Naast hem rustten zijn vrouw en vijf kinderen.

Aan de bezoeker – die constateerde dat namen als Dijkstra, Kooistra en Visser, die hij op de zerken ontdekte, herinneren aan de landaard en omgeving – werd destijds op het kerkhof door zijn geleider toegevoegd: "Daar ligt de Kooiboer, die zich heeft doodgeschoten toen hij zijn plaats in de achteruitgaande tijd moest verkopen en hier een Reinsma, die van Leeuwarden komend met zijn rijtuig, door een schop van 't paard werd gedood..."

De restauratie

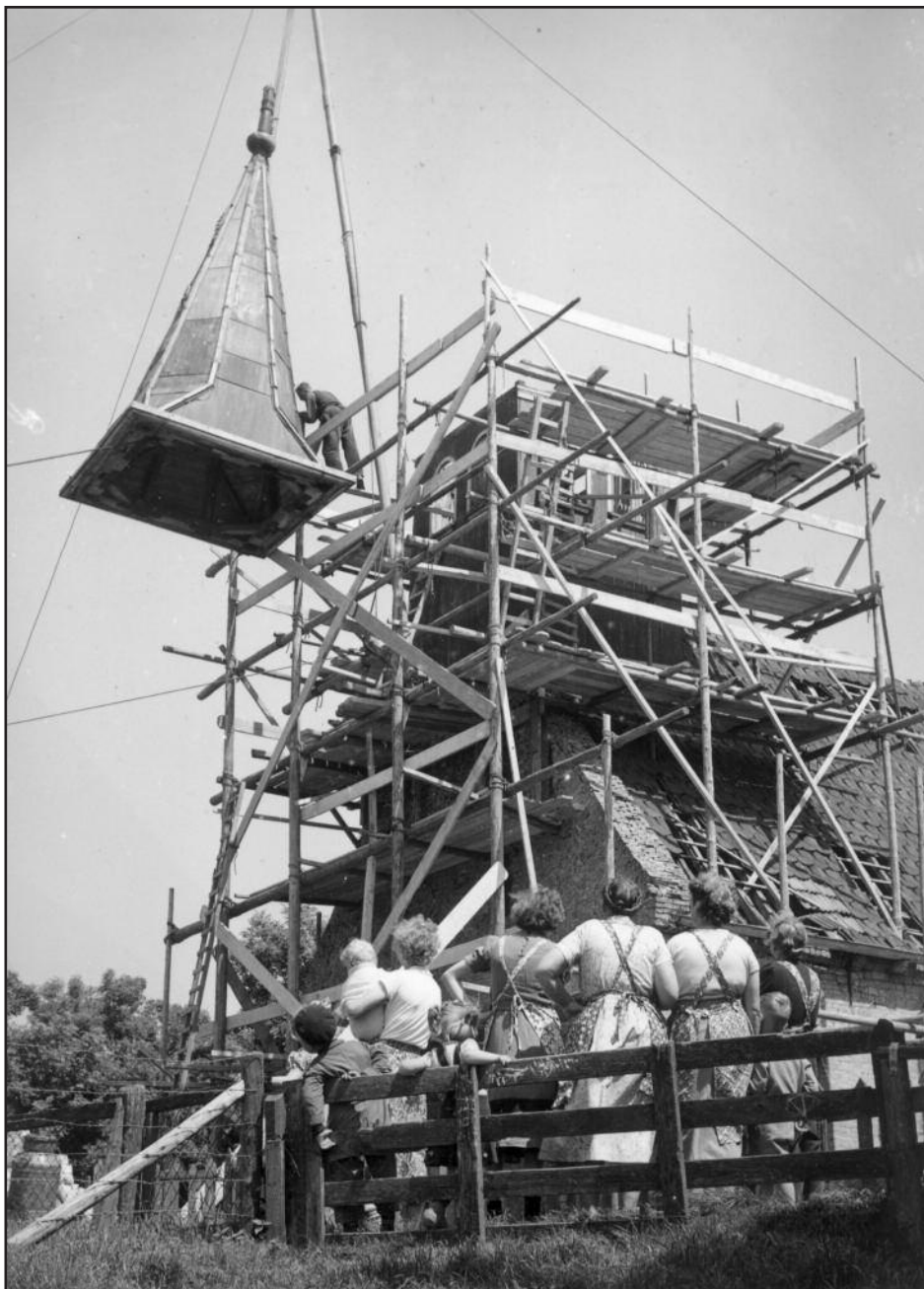
Op 21 oktober 1954 was het feest in Piaam, de restauratie was voltooid. Voor het zover was moest er echter nog veel gebeuren. En bijna was het te laat geweest. Vanaf 1949 vraagt kerkvoogd Johannes Visser in de media aandacht voor de desolate toestand van het kerkje. Muren brokkelen af, balken hangen los van hun funderingen. Terecht wijst Visser op de toren van Jorwerd, door jarenlang achterstallig onderhoud stortte deze enige tijd daarvoor met donderend geraas ineen.

Hij voorspelde hetzelfde voor Piaam, alleen dan gaat wel de gehele kerk! Johannes Visser en zijn medekerkerkvoogden Simon de Witte en Jacob Feenstra, krijgen het voor elkaar dat twee deskundigen van Monumentenzorg een kijkje komen nemen en zowaar men zegt toe de kerk op de voorlopige monumentenlijst te plaatsen. Samen met aannemer Draisma uit Piaam zet de kerkvoogd een restauratieplan op, totale kosten f. 20.000,-. Dan volgt het wachten op de toestemming om met de werkzaamheden te beginnen. Er gebeurt echter niets en de jaren gaan voorbij. 1952; De bouwtechnische toestand wordt nu echt zorgelijk. Visser en de zijnen klimmen weer in de pen, met hernieuwde dadendrang worden de kranten bestookt en dan blijkt al snel dat de bureaucratische molens wel erg traag werken.

Erger nog, de kerk is zelfs niet eens op de voorlopige monumentenlijst gekomen, door een misverstandje zo wordt verklaard. Een verwachte bijdrage van Monumentenzorg is daarom uiterst onzeker. Het nieuwe offensief heeft in zoverre succes dat de gemeente een renteloos voorschot toezegt van twintig mille.

De synode beloofde een subsidie van f. 1000,- het Fries Genootschap ook een bijdrage van f. 1000,-, terwijl het restauratiefonds van de kerkelijke gemeente inmiddels f. 1200,- had bijeen gebracht. Een bedrag van f. 5800,- is nog ongedekt. Door de vertraging is ondertussen het restauratie-bedrag al opgelopen tot f. 29.000,-. Twee procent van dat bedrag moet worden opgebracht door de Hervormde Gemeente van Piaam. In 1952 zijn dat slechts 8 gezinnen. President-kerkvoogd Joh. Visser is echter optimistisch. Als men zoveel interesse heeft in oude gevels en windmolens, is het dan verantwoord dit oude godshuis aan de bouwvalligheid prijs te geven? Visser, van beroep dijkwerker, zorgde op zijn eigen wijze voor een bijdrage aan de restauratie. Op zijn dagelijkse fietstochten van en naar zijn werk liet hij nooit na, om 'oude Friezen', de z.g. kloostermoppen, die hij onderweg vond, in z'n fietstas te stoppen om deze later op het kerkhof te deponeren. Toen de restauratie eindelijk zijn beslag vond, lag daar een forse partij waarvan dankbaar gebruik is gemaakt.

Maar niet ieder dorp heeft mensen die onderweg naar oude kloostermoppen

9 Juni 1952: Het verwijderen van de torenspits. Gadeslagen door de dames van Piaam. v.l.n.r. Siepje? met Doete?, een onbekende, Berber, Gerrie en Nienke. De klus werd in twee uur geklaard. Dankzij Minne de Boer (Makkum) die in z'n eentje op de smalle torentrans balanceerde en z'n commando's doorgaf aan de mannen bij de lier en aan het touw. De Piamers konden dit werk niet allemaal met de handen in de broekzakken aanzien. Pieter Postma, die 82 jaar achter de kerk heeft gewoond en 82 jaar naar de toren heeft gekeken kon het op het laatst niet laten, mee te trekken met de mannen van de firma Draisma. Zijn pijp kwam er niet bij uit de mond, de handen wel uit de mouwen. Ook postbode Douwe de Boer liet z'n brieven tas even in de steek om mee te helpen.

Bij de lier S. Meinsma

13 november 1953 werd de spits teruggeplaatst. Op de grote foto Rudi Postma en Minne de Boer (beide van Makkum en werkzaam bij de firma J. Draisma) verrichten de laatste werkzaamheden. Op de inzet: Minne de Boer kende geen hoogtevrees

speuren. En ook niet overal wordt een verleidelijke aanbieding afgeslagen. Piaam had allang uit de zorgen kunnen zijn. Een vereniging voor lijkverbranding kwam met het aanbod in Piaam een crematorium te bouwen en het kerkje om te bouwen tot aula. Beleefd werd het aanbod geweigerd. Men wilde het monument als kerk behouden.

Klimop

Jarenlang mochten de klimopplanten rond de kerk hun gang gaan. De welig begroeiing gaf het kerkje een lieflijke uitstraling maar was funest voor het metselwerk. Toen deze vracht was verwijderd en ook de banken en lambrieringen waren weggenomen kwamen de gebreken pas echt aan het licht. Rondom was het metselwerk gescheurd en het voegwerk vaak geheel verdwenen. In juni 1952 werd de oude torenspits verwijderd. De kerkvoogdij zorgde er steeds voor dat de kranten tijdig op de hoogte werden gesteld en zo kwam de restauratie steeds weer onder de aandacht. De nieuwe spits werd in november 1953 geplaatst.

Leien

De kerk had eerst een rieten dak. In 1555 vragen namelijk de kerkvoogden van Pianghum aan het Hof in Leeuwarden toestemming om wat land te mogen verkopen. Ze willen graag leien op het dak en er moet ook het nodige houtwerk vervangen worden, vooral aan de Pastorie. Kerk en Pastorie hebben nogal wat te lijden van de stormen, zo schrijven zij, omdat ze zo dicht bij de zee liggen. "Pyanghum is nyet beplant met eenighe boemen". Er wordt ongeveer 4 pondemaat land verkocht en van de opbrengst wordt het dak van de kerk vernieuwd. Bij de restauratie kwamen de uitheemse leien niet weer terug, zij werden vervangen door Friese pannen.

Op donderdag 21 oktober 1954 werd onder grote belangstelling de gerestaureerde kerk overgedragen. Alle instantie's, die zo moeizaam waren overgehaald, gaven acte de present. Ds. C. Zwaan leidde de bijeenkomst. Onder de sprekers waren ook een twaalf oud-predikanten nl. ds. S. Molenaar en ds. S. de Vries.

Interieur en exterieur, vlak na de restauratie. Onderdeel van een serie ansichten die werden uitgegeven t.b.v. het restauratiefonds.